

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΕΦΗΒΙΚΟΣ ΕΡΩΣ

Τὸ ὕφος τῶν ποιητικῶν προϊόντων τῶν ἐφήβων ἐξαρτᾶται ἀείποτε εἴτε κατ' ἐξομοίωσιν εἴτε ἐξ ἀντιθέσεως καὶ ἐκ τῆς τεχνοτροπίας τῆς ἐπικρατούσης ἐν τῷ πνευματικῷ περιβάλλοντι, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκάστοτε ζοῦν. Μολοντοῦτο θὰ ἐτόλμων νὰ διατυπώσω τὴν γενικὴν ταύτην πρότασιν, ὅτι τὸ φυσιοκρατικὸν εἶδος τῆς πραγματείας τοῦ δράματος λ. χ. ἀποτελεῖ ἐνδειξὴν γνησίας παραστατικῆς δυνάμεως ἰσχυροτέρας τοῦ ἰδεαλιστικοῦ. Καὶ μάλιστα διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ πρὸς ἐξιδανικευσὶν τάσις εἶναι τυπικὸν γνώρισμα τῆς νεότητος, τὸ ὁποῖον δὲν ἀποτελεῖ ἀκόμη ἐγγύησιν καλλιτεχνικῆς πρωτοτυπίας καὶ βιωματικῆς δυνάμεως. Ἐννοεῖται ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ προσθέσωμεν ὅτι ὁ ἐφηβος ζῆ, ὡς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἐναλλάξ ἐντὸς διαφόρων στρωμάτων τῆς φύσεώς του, καὶ ὅτι κατὰ συνέπειαν οὔτε πάντοτε οὔτε τὰ πάντα ἐξιδανικεύει, ἀλλὰ μόνον ὁσάκις παρατηρεῖ τὸν κόσμον ἐκ τοῦ βάθους τῆς ψυχῆς του.

Ἡ δύναμις τοῦ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον βλέπειν ἢ ἐνδέχεται νὰ ἐκληφθῆ ὡς γενικωτάτη ροπή τοῦ ἐφηβικοῦ πνεύματος, οἶνεὶ ὡς αὕτη αὕτη ἡ ἀνθησις καὶ ἀκμῆ, ἥτις ἐξαίρει, ἐξωραΐζει καὶ ἐξιδανικεύει ὅλα τὰ περίεξ, πράγματα καὶ ἄνθρώπους· ἢ δύναται τὴν βαθυτάτην αὐτῆς ἀρχὴν νὰ ὀφείλῃ εἰς ἐνθουσιαστικὸν χαρακτῆρα φερούσας αἰσθητικὰς συγχωνεύσεις πρὸς ἀγαπημένας ψυχάς, ὅπθθεν ἀκτινοβολεῖ μόνον ἐπὶ τὸν «ὁμοῦ» βλεπόμενον κόσμον. Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἐκφράσω τελεσίδικον γνώμην. Ὁ πιστεύων ὅτι ἔλυσεν αὐτὸ διὰ τῆς παραπομπῆς εἰς μεταγενεστέρας φάσεις τοῦ βίου, κατὰ τὰς ὁποίας ἰδανικὴ ἐρωτικὴ διεγερσις ἰσχυρᾶς ἐντάσεως ἀνάγει καὶ τὴν δύναμιν ἐκείνην πρὸς τὸ ἐξιδανικεύειν, λησμονεῖ ὅτι ἡ ψυχικὴ ἐνωσις εἶναι παρὰ τῷ ὀρίμῳ ἄνθρωπῳ τὸ μόνον, ὅπερ ὑπελείφθη ἔτι ἐξ ἀρχικῶς τὰ πάντα πε-

ριβάλλοντος πόθου και αγάπης. Ἄλλ' ἐνὰ μὴ ἀπομακρυνθῶ ὑπὲρ τὸ δέον τῶν ἐπικρατουσῶν ἰδεῶν, δέχομαι ὅτι ὁ ἐφηβικός ἔρωσ εἶναι ἡ πηγὴ πάσης καθόλου ἐξιδανικεύσεως.

Ἐν πρώτοις ἀνάγκη νὰ διασαφηνίσωμεν τοὺς γλωσσικούς ὄρους. Διακρίνω χάριν τῶν σκοπῶν τῆς ψυχολογίας μου μεταξὺ γενετησίου διαθέσεως και ἔρωτος. Ἀμφότερα ταῦτα ἐνδιαφέρουν ἐνταῦθα μόνον ἐφ' ὅσον ἐκδηλοῦνται ὑπὸ μορφὴν ψυχικῶν διεγέρσεων. Ἡ πραγματεία τῶν φυσιολογικῶν αὐτῶν βάσεων ἀνήκει εἰς τὸν φυσιολόγον και τὸν ἰατρόν. "Ὅτι γενετήσια και ἔρωτικά βιώματα συνδέονται στενῶς πρὸς ἀλληλα οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ἀρνοῦμαι. Ἰσχυρίζομαι ὁμῶς ὅτι διαφέρουν μεγάλως κατὰ τὸν σύνολον αὐτῶν ψυχολογικῶν χαρακτήρα και ὅτι ἀνήκουν μάλιστα εἰς διάφορα στρώματα τῆς ψυχῆς.

Περὶ τοῦ νοήματος τῆς ἀφροδισίου διαθέσεως θὰ ὀμιλήσωμεν λεπτομερέστερον ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ. Ἐνταῦθα δὲν διστάζω νὰ ὀρμηθῶ ἀπὸ τοῦ εὐρυτάτου ὀρισμοῦ, τὸν ὁποῖον καθόλου ἐπεχείρησαν. Συμφώνως πρὸς αὐτὸν γενετήσια διεγέρσεις και βιώσεις θὰ ἦσαν ὄχι μόνον ὅσαι πραγματικῶς ἢ κατὰ φαντασίαν σχετίζονται πρὸς σωματικὴν ἐπαφὴν και ἔνωσιν μετ' ἀντικειμένων γενετησίου ἐπιθυμίας, ἀλλὰ και ὅλαι ἐκεῖναι, ὅσαι συνδέονται συνειδητῶς πρὸς κατ' αἰσθησὶν διέγερσιν μετέχουσιν τοῦ θεμελιώδους χαρακτήρος τῆς γενετησίου εὐαρεστήσεως (libido). Κατὰ τὸν ὀρισμὸν τοῦτον τὰ ἀφροδίσια βιώματα ἐξαρτῶνται πάντοτε ἐκ σωματικῶν, κατὰ συνέπειαν ὑλικῶν διεγέρσεων. Θὰ ἦτο βεβαίως πολὺ νὰ εἴπη τις ὅτι ὅλα ἐκεῖνα, ἐν οἷς πηγὴ τῆς εὐαρεστήσεως φαίνεται τὸ σῶμα, φέρουν ἀφροδισιον χαρακτήρα. Διότι τὸ φυσιολογικὸν σύστημα τῆς θρέψεως ἢ τὸ σύστημα τῆς κινήσεως λ. χ. ἔχουν ὡς ψυχικὸν ἀντίστοιχον συναισθήματα παντελῶς διαφόρου χαρακτήρος. Ἀλλὰ τοῦτο μόνον ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν, ὅτι τὸ ψυχικὸν σύστημα τῶν συναισθημάτων και τῶν ὁρμῶν, ὅπερ χαρακτηρίζεται διὰ τῆς κατὰ ποῖον ἰδιομόρφου, ὑλικῆς μορφῆς τῆς εὐαρεστήσεως, τῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα libido γνωστῆς, δύναται νὰ ὑπερβαίῃ κατὰ πολὺ τὸ ἀμέσως ἐξυπηρετοῦν αὐτὸ φυσιολογικὸν σύστημα και νὰ μεταβαίῃ εἰς ἄλλας ἐπὶ μέρους ψυχοφυσικὰς ὑφᾶς ἢ ψυχικὰ συστήματα τοῦ ἀτόμου.

Ὁ ἔρωσ φέρει συναισθηματικὸν χαρακτῆρα ὅλως διάφορον. Ἄς εἰπώμεν κατ' ἀρχὰς συντόμως καὶ προεισαγωγικῶς: εἶναι παντελῶς ψυχικὴ μορφή τῆς ἀγάπης μετὰ θεμελιώδους χαρακτῆρος αἰσθητικοῦ. Αἰσθητικὸν νόημα κέκτηται σύστημά τι βιώσεων, ὅταν χωρὶς τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς πραγματικὴν σωματικὴν ἀπόλαυσιν ἢ κτῆσιν στηρίζεται ἐπὶ τῆς ψυχικῆς ἐνώσεως (προβολῆς) μετὰ ἐποπτικῶς ἐναργοῦς ἀντικειμένου εἴτε πραγματικῶς εἴτε μόνον ἐν τῇ φαντασίᾳ δεδομένου. Ἐν πάσῃ αἰσθητικῇ ἀπολαύσει τελεῖται εἶδος τι μυστικῆς ἐνώσεως (unio mystica) μεταξὺ τοῦ ἐμφύχου ὑποκειμένου καὶ τῆς ζωῆς τοῦ ἀντικειμένου, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐγώ, ἐάν αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀντικείμενον δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πραγματικῶς ἐμφυχωμένον, δανείζω εἰς αὐτὸ «ψυχικόν τι καθόλου» διὰ προβολῆς ἐμαυτοῦ εἰς τὸ ἐποπτικῶς ἐναργὲς αὐτοῦ σχῆμα. Ἄλλὰ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἐνώσεως δύναται νὰ συμβῇ μόνον ὅταν πρόκειται περὶ ἐποπτικῶν καὶ πλαστικῶν ἀντικειμένων. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν *conditio sine qua non* τῆς αἰσθητικῆς βιώσεως (ἐν ἀντιθέσει λ.χ. πρὸς τὴν θρησκευτικὴν). Ἄλλος ὅρος, ὅστις δέον νὰ πληροῦται, εἶναι ὅτι ἡ ἐνωσις αὕτη (καὶ ὅταν τὸ ἀντικείμενον εἶναι πραγματικόν) πρέπει νὰ τελῆται ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς φαντασίας, ἀλλαις λέξεσι δι' ἀπλῆς θεωρίας, διὰ μυστικῆς θέας, οὐχὶ δὲ ἐν τῇ μορφῇ τῆς πραγματικῆς ἐπιθυμίας πρὸς κτῆσιν, χρησιμοποίησιν ἢ ὕλικὴν ἐξ ἐπαφῆς ἀπόλαυσιν.

Αἰσθητικὴ λοιπὸν ἀγάπη ἢ ἔρωσ εἶναι τὸ κατ' ἀρχὰς προβολὴ εἰς ἄλλην τινὰ ψυχὴν καὶ ἐνωσις μετ' αὐτῆς, τῇ μεσιτείᾳ τῆς ἐποπτικῆς αὐτῆς παραστάσεως διὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ τοῦ σώματος σχήματος. Θὰ εἶδομεν ὅτι ὁ ἔρωσ δύναται ἐν τέλει νὰ χωρῇ καὶ πέρα τοῦ διὰ τοῦ σώματος δηλουμένου συμβολισμοῦ. Τοῦτο ὁμῶς σημαίνει μεταγενεστέραν βαθμῖδα ἐξελίξεως. Ἐν πρώτοις ἀληθὲς εἶναι ὅτι ἡ ἐπὶ τῷ κάλλει, τῇ χάριτι ἢ τῇ δυνάμει τοῦ ξένου σώματος γοητεία εἶναι πηγὴ καὶ ρίζα τοῦ ἔρωτος. Δὲν εἶναι τὸ σῶμα ἀπλῶς, λ. χ. τὸ δροσερὸν χρῶμα ἢ αἱ γραμμαὶ, ἀλλ' εἶναι τὸ ὡς ἐκφρασις ψυχῆς θεωρούμενον σῶμα. Ἡ μορφή τῆς ψυχῆς μαρμαρῦσσοσα διὰ τοῦ σώματος καθιστᾷ αὐτὸ ὄραϊον. Τοῦτο φαίνεται ἴσως μεταφυσικὸν ἢ μυστικοπαθές· ἀλλὰ

γεγονός είναι ότι ὅλοι «βλέπομεν» τὸ σῶμα ὡς ἐμφυχωμένον, ἀκόμη καὶ κατὰ τοὺς ὑστερον χρόνους. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἀποτελεῖ θεμελιώδη μορφήν τοῦ βιώματος, τὴν ὁποίαν ἀδυνατοῦμεν νὰ ἐξηγήσωμεν Οὐδεμίαν ὁμῶς ἔχει ἀκόμη σχέσιν πρὸς τὴν «κατανόησιν» τῆς ξένης ψυχῆς, τοῦ χαρακτῆρος αὐτῆς ἢ τῆς καθόλου διαγωγῆς. Διότι κατανόησις εἶναι ἤδη γνωστικὴ πράξις, καὶ πέρα ταύτης ἴσως συμπάθεια. Τὸ κατ' ἀρχὰς ὑπάρχει μόνον ἐν β ε β ι ω μ ἔ ν ο ν, τὸ πρωταρχικὸν φαινόμενον τοῦ κάλλους ταῦ ἐμφύχου σώματος. Ἐὰν ἐρωτήσωμεν φιλοσοφοῦντες, διατί τὸ σωματικὸν τοῦτο καὶ ψυχικὸν ἅμα ὀνομάζεται ἐν ὀρισμέναις περιπτώσεσιν ὠραῖον (τοῦτο φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ π ρ ω τ α ρ χ ι κ ῆ μ ο ρ φ ῆ τῆς βιώσεως τοῦ κάλλους ἐν γένει), καταντῶμεν εἰς τὴν εἰκασίαν ὅτι τὸ ὡς κάλλος ἐνεργοῦν εἶναι ὁ κατὰ προαίσθησιν συλλαμβανόμενος, καθαρὸς μορφολογικὸς νόμος τῆς ψυχῆς, τὸ μήπω ὑπὸ τῶν ἔξωθεν ἐπιδράσεων διαταραχθὲν κατὰ φύσιν, ἐσωτερικὸν μέτρον, ἢ ζωϊκὴ αὐτῆς εὐρυθμία, ἢ ἐνότης καὶ ἡ ὀλότης αὐτῆς, διαχεομένη εἰς τὴν ποικιλίαν ὄλων τῶν ἐκδηλώσεων. Πᾶσα ζωὴ, ἥτις ἠδυνήθη νὰ ἀκολουθήσῃ ἐλευθέρως τὸν ἐσωτερικὸν νόμον τῆς αὐξήσεως αὐτῆς (τὴν ἐντελέχειαν αὐτῆς), ἐμφανίζεται διὰ μέσου τοῦ συμβόλου τοῦ σώματος αὐτῆς ὡς ὠραία. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡμεῖς φέρομεν ἐν πρώτοις ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἐξειλιγμένον μόνον τὸν νόμον τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ὡς νόμον διοργανοῦντα τὸ ψυχικὸν ἡμῶν ἐνιαῖον ὄλον, τὴν ψυχικὴν ἡμῶν ὑφήν, διὰ τοῦτο εἶναι δι' ἡμᾶς ὁ ἀμέσως ἐκ τῶν καθαρῶν πηγῶν τῆς φύσεως ἐρχόμενος ἀνθρώπος τὸ ἀρχέτυπον τοῦ κάλλους καὶ ἡ πρωταρχικὴ αὐτοῦ ἐμφάνισις.

Ἦρὸς τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ βλέπειν καὶ βιοῦν κέκμηται ἡ ἐφηβικὴ ἡλικία ἰδιαζόντως λεπτὸν ὄργανον, ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ ἴδια ἴσταται ἀκόμη ἐγγύτερον πρὸς τὰς πηγὰς ἐκείνας. Μᾶλλον δὲ τὴν δύναμιν πρὸς τὸ οὕτω βλέπειν ἀντλεῖ κυρίως εἰπεῖν ἐξ ἑαυτῆς. Διὰ τοῦτο ἐξιδανικεῖ, προβάλλουσα ἑαυτὴν εἰς αὐτό, καὶ ὅ,τι ἀκόμη ἀπὸ τῆς ἀντικειμενικῆς αὐτοῦ ποιότητος ἐξεταζόμενον δὲν ἀξίζει ἴσως νὰ ἐξιδανικευθῇ. Ἀφ' ἑτέρου, ἐὰν κατελείπετο μόνη, δὲν θὰ ἐξεδήλου τόσον ἰσχυρῶς τὴν τάσιν ταύτην. Διότι πρὸς τοῦτο χρειάζεται συγχώνευσις πρὸς ἄλλην ζωὴν, καὶ φαίνεται ὅτι τὸ πρῶτον διὰ τῆς νυμφικῆς ταύτης περιπτύξεως τῶν ψυχῶν γεν-

νάται τὸ ἰδεῶδες. Ὅθεν καὶ τὸ φαινόμενον τῆς ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς παραγωγῆς στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς διαρχίας, ἐπὶ διγενείας, τὴν ὁποίαν παρακατιόντες θὰ καθορίσωμεν ἀκριβέστερον. Εἰσερχόμεθα εἰς τὸ βαθύτατον μυστήριον τοῦ κόσμου ἀποκαλύπτοντες τὴν ἐκ τῆς γονιμοποιήσεως τῆς φαντασίας γένεσιν ταύτην συγκεκριμένης καὶ πλαστικῆς ἰδανικῆς εἰκόνας ἐν τῇ (τὸ κατ' ἀρχὰς διὰ τοῦ συμβόλου τοῦ σώματος) μεσιτευομένη, διὰ καθαρᾶς θεωρίας τελουμένη συγχωνεύσει δύο ψυχῶν. Ἄνευ τοῦ πνευματικοῦ τούτου στοιχείου φαίνεται ἀκατανόητος καὶ ἡ σωματικὴ παραγωγή, αὕτη ἡ *vis plastica* τῆς φύσεως.

Ἡ μεταφυσικὴ αὕτη ἔποψις ὑποδηλοῖ ὅτι τὸ κεντρικὸν νόημα τῆς φύσεως τότε μόνον πραγματοποιεῖται, ὅταν ἀμφότερα, ἡ ψυχικὴ συγχώνεσις καὶ ἡ σωματικὴ ἔνωσις συνδέονται πρὸς τὸ μυστήριον τῆς παραγωγῆς νέας ζωῆς. Ἄλλὰ διὰ τούτων δὲν θέλομεν νὰ εἰπώμεν ὅτι ἡ ψυχικὴ ἐκείνη παραγωγή τοῦ ἰδεώδους στερεῖται νοήματος καὶ σκοποῦ, ὅταν δὲν συνδέεται μετ' αὐτῆς σωματικὴ γέννησις. (Ἡ σωματικὴ πρᾶξις τῆς ἐνώσεως ἄνευ ψυχικῆς συγχωνεύσεως εἶναι βεβαίως ἄνευ νοήματος καὶ βάνουσας, ὅταν μάλιστα τὸ νόημα τῆς παραγωγῆς δὲν δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ κατὰ τὸ φυσικὸν αὐτῆς μέρος).

Διὰ τὴν ἡμετέραν ψυχολογίαν τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας κέκμηται μεγίστην σπουδαιότητα ἡ διακρίβωσις, ὅτι ἡ φύσις τηρεῖ κεχωρισμένα ἔτι ἀλλήλων ὡς πρὸς τὴν βίωσιν τὰ δύο στοιχεῖα κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἐξελιξεως καὶ ὅτι ὠριμότης ὑφίσταται, ὅταν τὰ δύο ταῦτα εἶναι εἰς θέσιν νὰ συνηχῆσουν ἐν καθαρωτάτῃ ἀρμονίᾳ ὡς μίᾳ μεγάλῃ βίωσις καὶ πρᾶξις παραγωγῆς. Ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἐφήβου ἔρας καὶ γενετήσιος διάθεσις εἶναι κατ' ἀρχὰς ἐντελῶς κεχωρισμένα ἀλλήλων συνειδητὰ φαινόμενα. Τοῦτο εἶναι τὸ σπουδαιότατον ἐξ ὧν ἔχομεν νὰ εἰπώμεν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

Ἐν τῷ κεφαλαίῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπραγματεύθημεν περὶ τῆς μεθόδου τῆς ψυχολογίας ἡμῶν, ἀνεπτύξαμεν ὅτι περιγραφῇ τῶν φαινομένων τῆς συνειδήσεως καὶ ἐρμηνεία ἐκ συναρτήσεων νοήματος ἐκφραστικῶν δὲν εἶναι πάντοτε ταυτόσημα. Ψυχικοὶ βιωματικοὶ κύκλοι εἶναι δυνατὸν νὰ εὐρίσκωνται ὑποσυνειδήτως εἰς στενὴν σχέσιν νοήματος, ἐν ᾧ ἐν τῇ συνειδήσει οὐδὲν ἔχουν πρὸς ἀλλή-

λους κοινόν ἢ δὲν θέλουν νὰ ἔχουν. Τοῦτο ἰσχύει περὶ τῆς ἐν τῇ ἐφηβικῇ ψυχῇ σχέσεως μεταξὺ ἔρωτος καὶ γενετησίου διαθέσεως. Ἀμφότεροι οἱ κύκλοι τῶν βιωμάτων εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχουν ἀφυπνισθῆ. Ἀλλὰ τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἔρωτος εἶναι ἐντελῶς διάφορον τοῦ τῆς γενετησίου διεγέρσεως. Ἄλλως τε καὶ χρονικῶς δὲν συμπίπτουν ἔτι. Ἀναμφιβόλως καὶ ὁ χωρισμὸς οὗτος κέκτηται πάλιν βαθύ ἐξελικτικὸν νόημα.

Τὴν κατάστασιν ταύτην δυνάμεθα νὰ ἐκφράσωμεν καὶ ὡς ἐξῆς: Κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην ὁ μέχρι τῶν ἀφροδισίων ὑποβιβασμὸς τοῦ ἔρωτος (ἢ ἐξαφροδίτευσις) θὰ κατέστρεφε τὴν ἰδανικὴν ἀγάπην· ἀντιστρέφως δὲ ἡ πλήρης μέχρι τοῦ ἔρωτος ἐξύψωσις (ἐξερώτευσις) τῆς ἀφροδισίου διαθέσεως δὲν θὰ ἐπετυγχάνετο ἀκόμη. Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ἡ γενετήσιος πλευρὰ δὲν ὠρίμασεν ἀκόμη ἐνταῦθα ἐντελῶς. Ἢ ἐν τῇ διαστάσει ταύτῃ ἐμμονὴ κατὰ τὴν ὠριμὴν ἡλικίαν σημαίνει ἀναστυλὴν τῆς ἐξελίξεως τῆς συνόλου προσωπικότητος, ρῆγμα, τὸ ὁποῖον φέρει πλέον χαρακτῆρα νοσηρότητος.

Εἰς τὸ «Tagebuch eines halbwüchsigen Mädchens», τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη τῷ 1920 ἐν Βιέννῃ ὑπὸ τοῦ ψυχαναλυτικοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου καὶ τὸ ὁποῖον θεωρῶ ὡς ἐξαιρετικῶς διδακτικὸν ἀπὸ ψυχολογικῆς ἐπόψεως, ἐμφανίζεται εἰς ἡμᾶς νεαρὰ ὑπαρξίς κατατροχομένη ὑπὸ τῶν γενετησίων προβλημάτων (οὐχὶ κυρίως ὁρμῶν) ἰσχυρότερον ἢ ἕσον συνειθίζει ἴσως νὰ συμβαίη, εἰ καὶ περὶ τούτου ὀλίγα γνωρίζομεν καὶ εἰ καὶ αἱ κατὰ συνθήκην ὡς πρὸς τοῦτο ἐκδοχαί, αἱ ἐπὶ τῇ βάσει διαβαθμίσεως τοῦ περιβάλλοντος συγκροτούμεναι, ὀλίγα διδάσκουν. Ἄλλ' ἐὰν τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο διδάσκη τι καθόλου, τοῦτο εἶναι ἡ αὐστηρὰ διάκρισις μεταξὺ τοῦ ἐρωτικοῦ καὶ τοῦ γενετησίου κύκλου τῶν βιωμάτων. Τὰ δύο (γυναικεῖα ἄλλως τε) ὄντα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐνθουσιαστικῆς ὀνειροπολήσεως τῆς νεαρᾶς ἐφήβου, κεῖνται πέρα πάσης ἀπολύτως ἐπιθυμίας. Ἐξ ἄλλου γενετήσιος ἐπιθυμία ἀπὸκλείεται καὶ δι' αὐτήν, τὸ πολὺ δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὁρμηφυτον γενετήσιον περιέργειαν. Ἀλλὰ τὸ βιβλίον τελειώνει δι' ἐρωτικοῦ ὕμνου πρὸς τὴν πεφιλημένην διδασκάλισσαν, ὅστις ἔχει τι τὸ τυπικὸν διὰ τὰ κοράσια τῆς ἡλικίας ταύτης. Ὁ κατὰ γένος

μη διαφορηθεις ἔτι ἔρωσ συνοδεύεται λοιπὸν ἐνταῦθα ὑπὸ σαφοῦς μεταξὺ ἐρωτικοῦ καὶ γενετησίου κύκλου διακρίσεως.

Πρέπει βεβαίως νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἐπὶ τῆς βαθμίδος ἤδη ταύτης τῆς ἐξελιξεως ἢ ἐν τῷ ὑποσυνειδήτῳ σύνδεσις τῶν δύο κύκλων τοῦ βιώματος ὑποσημαίνεται διὰ συμπτώματός τινος· ἐννοοῦμεν τὰς διεγέρσεις τῆς ζηλοτυπίας, αἱ ὁποῖαι συγκεράννυνται εὐκαιρίας τυχεύσης πρὸς τὴν ἐρωτικὴν ἐκείνην ὄνειροπόλησιν. Ἐφηβοὶ δὲ νὰ ἐπιθυμῶσι νὰ ὄνειροπολοῦν ἐρωτικῶς ἀπὸ κοινοῦ, ἀκόμη καὶ καθ' ὁμάδας δι' ἓν πρόσωπον. Τοῦτο οὐδεμίαν ζηλοτυπίαν προκαλεῖ, διότι τίς θὰ ἐφθόνηι μετὰ πάθους τὸν ἄλλον διὰ τὸν λόγον ὅτι οὗτος μετέχει αἰσθητικῆς ἀπολαύσεως; Ἐὰν μολοντοῦτο παρεῖσθαι εἰς τὰς τοιαύτας σχέσεις ζηλοτυπία, τοῦτο προέρχεται ἐξ ἀποκρύφων βαθῶν, τὰ ὁποῖα ἐπιθυμοῦν ἄλλο τι καὶ οὐχὶ τὸ θεωρεῖν καὶ μακρόθεν ἀγαπᾶν. Ἐν τούτῳ ἐνυπάρχει σφύζον αἷμα καὶ ὄρμη πρὸς κτῆσιν.

Μετὰ τὰς εἰσαγωγικὰς ταύτας παρατηρήσεις δικαιούμεθα νὰ προβῶμεν κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ πραγματευθῶμεν πρῶτον κεχωρισμένως περὶ τοῦ ἔρωτος καὶ τῶν τρόπων τῆς ἐκδηλώσεως αὐτοῦ· ἔπειτα περὶ τῆς γενετησίου ζωῆς τῶν ἐφήβων καὶ μόλις ἐν τέλει περὶ τῆς μεταξὺ ἔρωτος καὶ γενετησίου διαθέσεως σχέσεως. Ὅσα εἰς τὰ τρία ταῦτα μέρη ἐκτίθενται ἰσχύουν διὰ τὴν σημερινὴν βαθμίδα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν γερμανικὴν ψυχοσύνθεσιν. Οἱ κάτοικοι τῶν νοτίων χωρῶν καὶ οἱ ἀνατολῖται ἔχουν ἴσως διάφορον προσανατολισμόν.

Εἶναι δυσάρεστον ἐγχείρημα ὁ «ὄρισμός» τοῦ ἔρωτος. Δὲν δυνάμεθα ἄλλως τε νὰ ἀποβλέψωμεν εἰς τι πλεόν τῆς ὑποδηλώσεως χαρακτηριστικῶν ψυχικῶν ὕφῶν. Μεταφυσικαὶ ἐρμηνεῖαι χρησιμεύουν μόνον πρὸς συμβολικὴν διασάφησιν· ἄλλως τε αὐτὴ αὐτὴ ἢ μορφή τῶν βιωμάτων τούτων ὠθεῖ εἰς τοιαύτας κοσμικὰς ποιήσεις. Μία τῶν μεγίστων, ἡ πλατωνικὴ φιλοσοφία, στηρίζεται κατὰ πολὺ μέρος ἐπὶ ἐρωτικῆς βιώσεως.

Ἐκ πρώτης ἤδη ὕψεως συναισθανόμεθα τὴν διαφορὰν τοῦ ἔρωτος ἀπὸ τῆς φιλοστοργίας, τῆς φιλαδελφίας καὶ πολὺ μᾶλλον τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης (caritas). Ἡ ἐρωτικὴ ἀγάπη δὲν στηρίζεται ἐπὶ συγγενείας τοῦ αἵματος οὔτε ἐπὶ τοῦ ὀρησκευτικοῦ συν-

αισθήματος τοῦ πηγάζοντος ἐκ τῆς συναισθήσεως ὅτι ἔχομεν κοινῶς ἐξευγενισθῆ μέχρι τῶν πασχόντων καὶ ἀμαρτωλῶν βαθῶν τῆς ψυχῆς ὑπὸ τοῦ θεοῦ καὶ ὅτι ἔχομεν ἐνωθῆ διὰ τῆς υἱοθεσίας. Ὁ ἔρωσ εἶναι ἀγάπη πρὸς τι ὠραῖον. Ἄλλ' ὄχι ἀπλῶς ἀγάπη πρὸς τὴν τέχνην ἢ ἀγάπη πρὸς τὴν ἰδέαν, ἀλλὰ τὸ κατ' ἀρχὰς ἀγάπη πρὸς ζωντανόν τι κάλλος. Τὸ ζῶν τοῦτο κάλλος θεωρεῖται, ὡς ἐλέγομεν, τὸ πρῶτον ἐν τῷ κάλλει τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος Ἐπὶ ὑψηλοτέρας ἐξελικτικῆς βαθμίδος ἐξαυλοῦται ὁ ἔρωσ οὗτος, μετατρέπόμενος εἰς ἀγάπην καθαρῶς ψυχικοῦ κάλλους. Αὕτη εἶναι ἡ ὁδός, εἰς τὴν ἠπόειν ὁ Πλάτων, μιμούμενος τὸν Σωκράτη, ὠδήγησε τὸν περὶ τὰ αἰσθητὰ εὐπαθῆ λαὸν τῶν Ἑλλήνων του. Καὶ ἴσως ἡ ἀνθρωπότης δὲν θὰ εὗρισκε χωρὶς αὐτὸν τὴν βαθμίδα ταύτην. Ἐκεῖνος ἀνεκάλυψε τὸ ἰδανικὸν ὡς τὸ ὁρατὸν ἀπαύγασμα τῆς αἰωνίας ἀοράτου ἰδέας. Ὁ ἑλληνικὸς ἔρωσ «καλὸν» δύναται ἔκτοτε εἰς πολλὰς συναφείας νὰ μεταφράζεται διὰ τοῦ ὄρου «ιδανικόν».

Ὁ πρὸς τὸ σωματικὸν κάλλος ἔρωσ εἶναι συναρπαγὴ ὑπὸ τῆς εἰκόνας ὑπερεκχειλιζούσης νεανικότητος. Ἄλλ' ἐν τῇ θεᾷ ταύτῃ τοῦ ὠραίου σώματος συνυπάρχει ἀείποτε βαθύτερα τις σχέσις· ἐν πρώτοις ἡ προβολὴ εἰς τὸν ρυθμὸν, τὴν μορφήν καὶ τὴν σύνολον ζωῆν τοῦ φαινομένου· ἔπειτα οἶον εὐγνωμοσύνη τις καὶ θαυμασμὸς διὰ τὴν δημιουργοῦσαν φύσιν, ἥτις ἠδυνήθη νὰ παραγάγῃ τ ο ὕ τ ο καὶ ἥτις εἶναι ἐν τῷ κρυπτῷ τοιοιυτοτρόπως ὀργανωμένη, ὥστε νὰ παράγῃ ὠραίας ζωντανὰς μορφάς. Ὅ,τι λοιπὸν ἀγαπᾶται ἤδη ἐπὶ τῆς βαθμίδος ταύτης εἶναι πνευματικότης τις τῆς φύσεως, τὴν ὁποίαν ἀπομαντεύομεν. Τὸ ὠραῖον προσλαμβάνει διὰ τὸν ἀγαπῶντα χαρακτῆρα ἀποκαλύψεως, συνηγεῖ ἐν αὐτῷ θρησκευτικὸς τις τόνος. Τοιοιυτοτρόπως δύναται ὁ ἔ φ η β ο ς νὰ ὄνειροπολῆ ἐνθουσιαστικῶς διὰ τὸν εὐσχημον ἔφηβον· οὕτω ὁ ἔφηβος διὰ τὸν παῖδα· ὁ ἔφηβος διὰ τὴν νεάνίδα καὶ αὕτη δι' αὐτόν. Ἄλλὰ πρὸς τὰς φυσικὰς διαφορὰς τοῦ γένους δ ἐ ν εἶναι προφανῶς συνδεδεμένος ὁ ἔρωσ. Περὶ ἄλλης τινὸς διαρχίας, ἥτις ὀφίσταται ἐνταῦθα, θὰ ἀμιλήσωμεν βραδύτερον. Μετὰ τῆς βιώσεως ταύτης συνδέεται ἀπειρος συστολὴ ἐναντι τοῦ ἱεροῦ τούτου τῆς φύσεως. Ὁ πρὸς ἐπαφὴν πόθος, ὁσάκις ἀναφαίνεται, ἀπωθεῖται μετὰ βίας. Θὰ ἤρκειτό τις ἐπὶ ἔτη

νά θεᾶται μόνον ἐξ ἀποστάσεως καὶ νά θαυμάζη. Τὸ ἄσμα ἀσμά-
των τῆς θεᾶς ταύτης καὶ ταύτης τῆς συστολῆς εἶναι ἡ Vita puona
τοῦ Δάντου. Ἡ Βεατρίκη σημαίνει δι' αὐτὸν περισσότερον γητίνης
ἐρωμένης. Π α ρ έ χ ε ρ δια τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς ἀπλῶς. Ἐμπνέει
τὸ κάλλιστον ποίημα μ ό ν ο ν δια τῆς δυνάμεως τοῦ πόθου. Ἀκόμη
ὡς γέρων ἐβλεπεν οὕτω ὁ Goethe τὴν δεκαεναέτιδα Urluke von
Levetzow:

Ἐμπρός σὸ θεῖον βλέμμα της ὡς ἔμπροσθεν ἡλίου,
Πρὸ τῆς πνοῆς της ὡς ἔμπρός ἀέρων τοῦ Ματου,
Ἡ φιλαυτία τήκεται ὅσον σκληρὰ κι' ἂν εἶναι
Κι' ὅσον κι' ἂν μείνη συμπαγῆς μέσ' σὲ χειμέρια ἄντρα.
Καμμιά ἰδιοτέλεια, πείσμα κανέν ἔμπρός της,
Σὰν νέφη ἀνοιξέως τὰ σκορπᾷ ὁ φοίθειος ὀφθαλμὸς της
... Σὲ τέτοια μακάρια ὕψη
Νά ὑψώνομαι νοιώθω σὰν τὴ θεωρῶ μπροστά μου.

Μυχαϊτάτη φρικίασις, λατρεία ὄντος ὑψωθέντος ὑπεράνω
τοῦ κατ' αἰσθησιν ὄρατοῦ, βαθεῖα αἰσχυνηλία, ἐντροπή ἐπὶ τῇ
ἰδία μικρότητι χαρακτηρίζουν τὸν ἔρωτα. Ἀναφέρεται διὰ μέσου
τοῦ φαινομένου ἀνθρώπου εἰς τὴν αἰωνίαν ἰδέαν, ἡ ὅποια ἐμψυχώνει
αὐτὸν χαρίζουσα μορφήν, μέτρον καὶ ζωὴν. Ἀλλὰ διατὶ δὲν λέγο-
μεν ὅλα ταῦτα διὰ τῶν ἰδίων τοῦ Πλάτωνος λέξεων, ἀπὸ τοῦ ὁποίου
ὠνόμασε δικαίως ἡ ἀνθρωπότης τὴν ἀγάπην ταύτην; α' Ὁ δὲ ἀρ-
τιτελής, ὁ τῶν τότε πολυθεάμων, ὅταν θεοειδὲς πρόσωπον ἴδῃ,
κάλλος εὖ μεμιμημένον ἢ τινὰ σώματος ἰδέαν, πρῶτον μὲν ἐφριξε
καί τι τῶν τότε ἐπῆλθεν αὐτὸν δειμάτων, εἶτα προσορῶν ὡς θεὸν
σέβεται, καὶ εἰ μὴ ἐδεδίει τὴν τῆς σφόδρα μανίας δόξαν, θύοι ἂν
ὡς ἀγάλματι καὶ θεῷ τοῖς παιδικοῖς. Ἰδόντα δὲ αὐτὸν οἶον εἰ
τῆς φρίκης μεταβολή τε καὶ ἰδρῶς καὶ θερμότης ἀήθης λαμβάνει·
δεξάμενος γὰρ τοῦ κάλλους τὴν ἀπορροὴν διὰ τῶν ὀμμάτων ἐθερ-
μάνθη, ἥ ἢ τοῦ πτεροῦ φύσις ἄρδεται, θερμανθέντος δὲ ἐτάκη τὰ
περὶ τὴν ἔκφυσιν, ἃ πάλαι ὑπὸ σκληρότητος συμμεμυκῶτα εἶργε
μὴ βλαστάνειν, ἐπιρρυσίσης δὲ τῆς τροφῆς ᾤδησέ τε καὶ ᾤρησε
φύεσθαι ἀπὸ τῆς ρίζης ὁ τοῦ πτεροῦ καυλὸς ὑπὸ πᾶν τὰ τῆς ψυχῆς
εἶδος. Πᾶσα γὰρ ἦν τὸ πάλαι πτερωτή. Ζεῖ οὖν ἐν τούτῳ ὄλη καὶ
ἀνακηκίει, καί, ὑπερ τὸ τῶν ὀδοντοφυούτων πάθος περὶ τοὺς ὀδόν-
τας γίγνεται, ὅταν ἄρτι φυῶσι, κνήσις τε καὶ ἀγανάκτησις περὶ τὰ

οὔλα, ταῦτόν δὴ πέπονθεν ἢ τοῦ περαφυεῖν ἀρχομένου ψυχῆ· ζεῖ τε καὶ ἀγανακτεῖ καὶ γαργαλίζεται φύουσα τὰ πτερά. Ὅταν μὲν οὖν βλέπουσα πρὸς τὸ τοῦ παιδὸς κάλλος ἐκεῖθεν μέρη ἐπιόντα καὶ ρέοντα, (ἃ δὴ διὰ ταῦτα ἡμερος καλεῖται), δεχομένη τὸν ἡμερον ἄρδεται τε καὶ θερμαίνεται, λωφᾶ τε τῆς ὀδύνης καὶ γέγηθεν· ὅταν δὲ χωρὶς γένηται καὶ ἀυχημήσῃ, τὰ τῶν διεξόδων στόματα, ἢ τὸ πτερόν ὄρμα, συναυαίσιμα μύσαντα ἀποκλείει τὴν βλάστην τοῦ πτεροῦ, ἢ δ' ἐντὸς μετὰ τοῦ ἡμέρου ἀποκεκλειμένη, πηδῶσα οἶον τὰ σφύζοντα τῇ διεξόδῳ ἐγχείρει, ἐκάστη τῇ καθ' αὐτήν, ὥστε πᾶσα κεντουμένη κύκλῳ ἢ ψυχῇ οἰστρᾶ καὶ ὀδυνᾶται· μνήμην δ' αὖ ἔχουσα τοῦ καλοῦ γέγηθεν· ἐκ δ' ἀμφοτέρων μεμιγμένων ἀδημονεῖ τῇ ἀτοπίᾳ τοῦ κάλους καὶ ἀποροῦσα λυττᾶ, καὶ ἐμμανῆς οὔσα αὐτε νυκτὸς δύναται καθεύδειν οὔτε μεθ' ἡμέραν οὔ ἂν ἦ μῆνιν, οἷε δὲ ποθοῦσα, ὅπου ἂν οἴηται ἕψασθαι τὸν ἔχοντα τὸ κάλλος· ἰδοῦσα δὲ καὶ ἐποχετευσαμένη ἡμερον, ἔλυσε μὲν τὰ τότε συμπεφραγμένα, ἀναπνοὴν δὲ λαβοῦσα κέντρων τε καὶ ὠδίνων ἔληξεν, ἡδονὴν δ' αὖ ταύτην γλυκυτάτην ἐν τῷ παρόντι καρποῦται»⁽¹⁾. Περιγράφων περαιτέρω ὁ Πλάτων τὰς κατὰ τὴν θέαν τοῦ καλοῦ διαφόρους τύχας τοῦ εὐγενοῦς καὶ τοῦ ἀγενοῦς ἵππου, οἵτινες εἶναι συνεζευγμένοι εἰς τὸ ἄρμα τῆς ψυχῆς, συμβολίζει καὶ αὐτὸς τὰ διάφορα εἶδη τῆς βιώσεως, τὰ ὅποια διεκρίναμεν ἀλλήλων ὡς ἔρωτα καὶ ὡς γενετήσιον ἐπιθυμίαν, εἰ καὶ ὁ θεῖος φιλόσοφος δὲν θέλει νὰ περιγράψῃ ἐνταῦθα τὰς διεγέρσεις μόνον τῆς ἐφηβικῆς ψυχῆς.

Οὐδὲν ζωϊκὸν συναίσθημα εἶναι εἰς τὸν ἐφηβον φυσικώτερον τοῦ πόθου τούτου καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸ ὠραῖον σῶμα. Εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἀκμὴν τῶν ἰδίων αὐτοῦ μελῶν παρατηρεῖ τὸ μυστήριον τῆς δημιουργούσης φύσεως. Τὸ γνῶρισμα τοῦ αὐταρέσκοντος ναρκισσιμοῦ εἶναι διὰ τὰ ἔτη ταῦτα πράγμα ὅλως διόλου κανονικόν. Αἱ «ζωῖκαὶ ἀξίαι»,—ἐὰν θέλωμεν νὰ μεταχειρισθῶμεν τὸν ὑπὸ τοῦ Nietzsche εἰς χρῆσιν τεθέντα καὶ ὑπὸ τῶν Bergson, Scheler καὶ Simmel ἀναληφθέντα ὄρον τοῦτον—συνδέονται ἀκόμη στενωῶς ἐνταῦθα μετὰ τῆς πρὸς βίωσιν ἰκανότητος. Πράγματι πολ-

λαί ἐφηβικαί φίλαι συνάπτονται ἐπὶ ταύτης τῆς βάσεως, ὅτι δηλ. ὁ μὲν προσπελάζει εἰς τὸ ἅγιον κάλλος τοῦ ἄλλου τὸ κατ' ἀρχὰς δειλά, ἐπιζητῶν νὰ θηρεύσῃ τὴν ψυχὴν του. Δὲν διστάζω νὰ βεβαιώσω ὅτι ἐν τῇ καθαρῶς ἰδανικῇ ταύτῃ ἐννοίᾳ ἡ ἀμοιβαία αὐτῇ ἑλξίς ὁμοφύλων εἶναι τουλάχιστον τόσον συχνὴ ὅσον καὶ ἡ τῶν διαφόρου φύλου, καὶ μάλιστα ὅτι ἡ κατὰ τὸ πλεῖστον μὴ πλήρως συνειδητῇ καθισταμένη ἐρωτικὴ αὐτῇ ροπῇ ἀποτελεῖ κανονικὸν μεταβατικὸν στάδιον. Τοῦτο ἰσχύει ἐξ ἴσου διὰ τὰς ἐφήβους καὶ διὰ τοὺς ἡβῶντας παῖδας. Τὸ εἰς ἐμὲ προκείμενον ὑλικόν, παλαιόν τε καὶ νέον, βρίθει τοιούτων ἐνθουσιαστικῶν ἐρωτικῶν σχέσεων, αἰτινες, κατ' ἀρχὰς τῇ μεσιτείᾳ τοῦ ἐξωτερικοῦ κάλλους συναφθεῖσαι, κατέλαβον ἐν τέλει ὅλην τὴν ψυχὴν. Ὁ μὴ κατορθώσας νὰ ἴδῃ τοῦτο κρίνει ἐκ προκαταλήψεως. Καὶ τὰς ἐφηβικὰς ἀθλοπαιδιάς θὰ ἡρμήνευέ τις καθ' ὀλοκληρίαν μονομερῶς, ἐὰν ἤρνεῖτο ὅτι ἐμψυχοῦνται καὶ ὑπὸ τοιούτου ἔρωτος.

Ἄλλ' ἐν αὐτῷ ἐνυπάρχει τραγικότης, ἀπὸ τῆς ὁποίας σπανίως παραμένουν ἀπηλλαγμένοι αἱ βαθύτεραι φύσεις. Ἡ πεῖρα, ἡ διδάσκουσα ὅτι τὸ ὠραῖον, τ. ἔ. ἐν πρώτοις τὸ νεανικῆς δυνάμεως ἐμπεφορημένον καὶ συγχρόνως σύμμετρον, χάριεν σῶμα, κατ' οὐδένα τρόπον ἐγγυᾶται ἀσφαλῶς ἠθικῶς ἐξηρμένην, καθαράν ψυχὴν, ἀνήκει εἰς τὰ ἀλγεινότατα βιώματα, τὰ ὁποῖα τὸ πεπρωμένον ἐπιφυλάσσει εἰς ἡμᾶς. Τοῦτο δ' ὅμως ἐπιδραῖ ἐπὶ τοῦ βιοῦντος ὅχι ὡς σφάλμα τῆς κρίσεως, ὅπερ διορθοῦται, ἀλλ' ὡς ποταπὴ ἀπάτη τῆς φύσεως, διασαλεύουσα τὴν σύνολον βάσιν τῆς κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο ἰσχυοῦσης κοσμοθεωρίας. Διὰ τοῦτο τὸ ἰδεῶδες τελεῖ κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ἐν κινδύνῳ. Δὲν τολμῶ νὰ διατυπώσω ἐνταῦθα θεοδικίαν τῆς φύσεως. Ἄλλ' ὅτι ψεύδεται, τοῦτο ἀμφισβητῶ. Ὡς ἡ ἐφηβικὴ ψυχὴ εἶναι καθ' ἑαυτὴν ὠραία, τοιοῦτοτρόπως εἶναι ὠραῖον καὶ τὸ ἐφηβικὸν σῶμα, μόνον διότι εἶναι νέον. Ἐπὶ τῆς καθαρᾶς ταύτης μορφῆς τῆς φύσεως ἐπιδραῖ νῦν ὅλον ἐν ἰσχυρότερον ἀναχαιτίζον περιβάλλον ἢ κληρονομηθεῖσα ἐνδόμυχος πρὸς διαστροφὴν τάσις. Ἐνθυμούμαι μαθήτριαν, ἡ ὁποία μέχρι τοῦ 14ου ἔτους ἔφερε χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου κλασσικῶς σχεδὸν εὐγενῆ. Ἐκτοτε ἀνεφάνησαν δυσολίωνα γνωρίσματα τοῦ χαρακτῆρος τῆς καὶ ἦτο τρο-

μερὸν νὰ βλέπη τις πῶς τὸ κάλλος τῆς ἐξωτερικῆς παραστάσεως κατεστράφη βαθμηδὸν ἐκ τῶν ἔσω, ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς ψυχῆς καὶ οὐχὶ διὰ φυσικῶν συμβαμάτων.

Ἄλλ' ἡ ἀπάτη στηρίζεται καὶ ἐπὶ ἄλλου τινός, δηλαδὴ ἐπὶ τῆς μονομερείας τῆς εἰς τὸν ἔφηβον δυνατῆς ἐμπειρίας τοῦ κάλλους. Ἐνδιαφέρεται ἐν πρώτοις διὰ τὴν γραμμὴν, τὸ σχῆμα καὶ τὸ χρῶμα, οὐχὶ διὰ τὸ πνεῦμα. Βαθμηδὸν μόνον, προϊούσης τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἑρμάνσεως, μαθαίνει νὰ βλέπη ἀυλοποιηθὲν κάλλος. Τότε δύναται μορφῇ, ἣτις ἐν τῇ πρώτῃ ἐννοίᾳ ἦτο ἀσχημος, νὰ καταστή ὥραϊα ἐν ἄλλῃ τινὶ καὶ ὑψηλοτέρᾳ ἐννοίᾳ. Εἶναι γνωστοὶ οἱ «δυσειθεῖς» ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι γίνονται ὥραϊοι μόλις ὁμιλήσουν καὶ μόλις ὁ ἐνδόμυχος αὐτῶν κόσμος ἐκχυθῆ ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας των.

Αὕτη εἶναι ἡ κλῆμαξ, τὴν ὁποίαν ἀνάγκη νὰ ἀναβῆ ὁ ἔφηβος. Δι' ἀθανάτων λέξεων κηρυχθὲν ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐν τῷ Συμποσίῳ παρέμεινε τὴ εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ ὁ Σωκράτης, ὅστις ἔξωθεν μὲν ἦτο Σάτυρος, ἀλλ' ἔσω θεὸς συμμέτρου κάλλους, ἦτο τὸ πρῶτον παράδειγμα, καὶ παραμένει τὸ αἰώνιον παράδειγμα τῆς ἀληθείας ταύτης, ὡς ὁ Ἀλκιβιάδης εἶναι τὸ ἐξ ἀντιθέτου παράδειγμα. Αἱ βαθύτεραι φύσεις εὐρίσκουν τὴν πρὸς τὴν ὑψηλοτέραν βαθμίδα ὁδὸν ἀφ' ἑαυτῶν. Μαθαίνουν νὰ κατανοοῦν τὸ ἰδανικὸν ἐν τῷ καθαρῶς πνευματικῷ αὐτοῦ σχήματι, ἄνευ τοῦ συμβόλου τοῦ σωματικοῦ ἐν τῇ παλαιότερᾳ ἑλληνικῇ ἐννοίᾳ· μαθαίνουν νὰ κατανοοῦν ψυχικὸν εἶδος καθ' ἑαυτό, οὕτω δὲ ἀναπτύσσεται ἡ πνευματικῶς δημιουργικωτέρα ἔτι, καθαρῶς ψυχικῇ μορφῇ τοῦ ἔρωτος. Ἐπὶ τοῦ προπαρασκευαστικοῦ, οἰονεὶ εἰσάγοντος, αἰσθητικοῦ ἐνεργήματος τῆς π ρ ο β ο λ ῆ ς ἐποικοδομεῖται τῶρα ἄλλη τάξις πνευματικῶν ἐνεργημάτων, ἡ ψυχικὴ κ α τ α ν ὀ η σ ι ς, ἣτις ἀντιλαμβάνεται τὸν ἄλλον ὡς πνευματικὸν πλάσμα τῆς φύσεως, ὡς μορφήν ὑπὸ νοήματος καθωρισμένην. Ἐπὶ ταύτης τέλος ὑψοῦται τὸ πρῶτον ὡς τρίτη βαθμὶς ἡ κατανοοῦσα σ υ μ π ᾶ θ ε ι α, ἄρμονία τῶν ψυχῶν, ἡ ὁποία ἔχει μὲν βάσιν αἰσθητικὴν, ἀλλὰ καὶ παράγεται διὰ τῆς κοινῆς βιώσεως μεγάλων ἀξιδῶν. Ἢ ἀπλῶς θεωροῦσα ἀγάπη μεταβάλλεται εἰς βαθυτέραν καὶ πνευματικὴν συγχρόνως ἀμοιβαίαν διήθησιν καὶ σύνδεσιν τῶν ψυχῶν.

Ἐνταῦθα χρειάζεται να αναπτύξωμεν ἰδέαν τινά, περὶ τῆς ὁποίας ὁ Πλάτων ἐλαφρὸν μόνον ποιεῖται ὑπαινιγμόν. Ὁ καθαρῶς ψυχικὸς ἔρωσ ἐρεῖδεται ἐπὶ τῆς ἀντιθέσεως δύο ψυχικῶν μορφῶν, τῶν ὁποίων ἑκατέρα χρήζει τῆς ἑτέρας ὡς συμπληρώματος ἑαυτῆς. Τὸ ἀφελές, τὸ κατὰ φύσιν, τὸ καθ' ἑαυτὸ ἀσυνειδήτως ἐτι θάλλον καὶ ἀνεπίσκεπτον ποθεῖ τὴν σαφῆ, ἐπὶ συνειδητῆς αὐτοδιαπλάσεως στηριζομένην μορφήν· τὸ ἐν ἑαυτῷ ἀδιαίρετον καὶ διὰ τοῦτο σκοτεινόν, τὸ μεμερισμένον, ἀλλὰ συνειδησιν ἑαυτοῦ ἔχον. Τὰνά-παλιν τὸ ὄριμον (ἢ ὀριμώτερον) πνεῦμα ποθεῖ τὸ κατὰ φύσιν περικεκαλυμμένον μετὰ τῆς ἀσυνειδήτου αὐτοῦ ὀραίας πλαστικῆς δυνάμεως. Αἱ δύο αὗται ψυχικαὶ μορφαί, τὸ ἐνιαίως ἀφελές καὶ τὸ μονομερῶς κατὰ λόγον, ἀλλ' ἐξειργασμένον — ἐν πολλαπλῇ διαβαθμίσει ἐμφανιζόμενα — εἶναι οἶονεὶ δύο κοσμικαὶ ἀρχαί. Θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν αὐτὰ τὴν ψυχικῶς θήλειαν καὶ τὴν ψυχικῶς ἀρρενα ἀρχήν. Μόνον ἐκ τῆς δημιουργικῆς αὐτῶν συνδέσεως γεννᾶται ὁ ὅλος ἄνθρωπος. Πᾶν ψυχοφυσικὸν ἄτομον φέρει ἐν ἑαυτῷ μέρος τῶν δύο τούτων ἀρχῶν· ἀλλ' ἡ ἑτέρα ὑπερτερεῖ· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει κατέχεται ἡ ἑτέρα ὑπὸ τοῦ πόθου. Ὁ ὀριμος γυνὴ δύναται νὰ σημαίνῃ διὰ τὸν ἔφηβον πρῶτην τινὰ ἀποκάλυψιν τοῦτου τοῦ ψυχικῶς ἀρρενος· ὡσαύτως ὁ ὀριμος ἀνὴρ διὰ τὸν ἔφηβον, ἀκόμη καὶ ὁ ἔφηβος διὰ τὸν προσηβῶντα παῖδα. Ἀλλὰ καθαρῶτατα ἐμφανίζονται, ὡς εἶναι φυσικόν, αἱ δύο αὗται πνευματικαὶ μορφαί εἰς τοὺς καθαρούς τύπους τῶν δύο φύλων, οἵτινες εἶναι ἰδανικοὶ τύποι μόνον καὶ οὐχὶ δεδομένα πραγματικότητες. — Ἐντεῦθεν παρατηροῦντες τὸν ἔρωτα εὐρίσκομεν πάντοτε ἐν αὐτῷ στοιχεῖα διγενείας. Ἀλλὰ τὸ γένος δέον νὰ ληφθῇ ἐνταῦθα οὐχὶ ἐν φυσικῇ, ἀλλ' ἐν ψυχικῇ ἐννοίᾳ.

Τὴν αὐτὴν ἰδέαν δυνάμεθα νὰ διατυπώσωμεν καὶ κατ' ἄλλον τρόπον. Πᾶσα ἀγάπη ἀναφέρεται εἰς ἀξιολογικὸν περιεχόμενον ἐν προσώπῳ τινὶ ἐνσωματούμενον. Ὑπάρχει ἀξιολογικὸν περιεχόμενον τοῦ προσώπου ἐν ἰσχυρῶς διαφορημένῃ συνειδησιν ἑαυτῆς κεκτημένη πνευματικότητι, ὡς ἐπίσης ὑπάρχει καὶ ἄλλο ὡς φυσικὸς καὶ ἀνευ συνειδήσεως ἑαυτοῦ πλοῦτος ἐσωτερικῆς πλαστικῆς δυνάμεως. Ὑπάρχει μορφή ὡς κατὰ λόγον διάρθρωσις τοῦ νοῦ καὶ μορφή ὡς μακαρία, ἀρμονικὴ ἐνότης τοῦ

φυσικοῦ ὄντος. Ἀμφότερα αἱ μορφαὶ ζητοῦν ἀλλήλας, ἵνα διὰ τῆς ἐνώσεως αὐτῶν φθάσουν ὑψηλότερον, ἄνω εἰς τὸ ἰδεῶδες. Διὰ τοῦτο οἱ φορεῖς τοῦ ἔρωτος τούτου εἶναι, ὡς ὁ Πλάτων λέγει, τὸ συναμφότερον, πτωχοὶ καὶ πλουσιοὶ, ἐνδεεῖς καὶ χορηγοί, διαπλάττοντες καὶ δεχόμενοι.

Ἰδιαζόμενος ἡμῶς διὰ τὸν ἔφηβον τὸ πρᾶγμα ἔχει οὕτω, ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀντιληφθῇ τὸ ἀξιολογικὸν περιεχόμενον τοῦ κόσμου ἄλλως ἢ ἐν προσωπικῇ, συγκεκριμένῃ παραστάσει αὐτοῦ. Τοῦτο προβαίνει ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἡ ἀξία τὴν ὁποίαν νομίζει καὶ ζητεῖ, ταυτίζεται δι' αὐτὸν πλήρως πρὸς τὸν ζῶντα ἄνθρωπον, ἐν τῷ ὑποκῶ εὐρίσκει ἢ πιστεύει αὐτὴν ἐνσωματωμένην. Ἡ εἰς τὸ ἰδανικὸν πίστις τοῦ ἐφήβου εἶναι πίστις εἰς τὸν ἄνθρωπον αὐτοῦ. Ἀλλοίμονον, εἰάν ὁ ἄνθρωπος οὗτος δὲν τηρῇ ὅ,τι ὑπισχνεῖται. Τότε ὀλόκληρος ὁ ὠραῖος κόσμος δύναται νὰ μεταβληθῇ εἰς ἐρείπια. Παρὰ τῷ θήλει παραμένει ὑφισταμένη ἡ (προσωπικὴ) αὐτῆς σχέσις πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ζωῆς καὶ πέρα τῶν ἐφηβικῶν χρόνων. Αἱ γυναῖκες κατανοοῦν τὸν κόσμον μόνον διὰ μέσου φιλομένου προσώπου. Ἐπιτρέπεται λοιπὸν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἀντιθέσεως ἐκείνης τῶν ψυχῶν νὰ εἴπωμεν καὶ τοῦτο, ὅτι ἡ δέσμευσις τοῦ ἐφήβου εἰς τὴν ἀποκαλυπτικὴν δύναμιν ἐνὸς προσώπου, ἐν τῷ ὁποίῳ «ἐνσαρκοῦνται» γνήσια ἀξία, εἶναι γυναικεῖον γνώρισμα. Ὁ ὄριμος ἀνὴρ προχωρεῖ πέρα τούτου, μανθάνων ἐν τέλει νὰ ἀγαπᾷ αὐτὴν ταύτην τὴν ἀξίαν καὶ τὸ πρᾶγμα, τὰ ὁποῖα ὡς ἀπέραντον ἔργον παρέχουν εἰς τὸν προσωπικὸν αὐτοῦ βίον περιεχόμενον.

Ἐνεκα τῆς δεσμεύσεως τοῦ ἐφήβου εἰς τὸ συγκεκριμένον πρόσωπον τὸ ἀξίῳν ἐμπεφορημένον ὀνομάζομεν τὸν ἔρωτα αὐτοῦ αἰσθητικὴν ἀγάπην. Διότι καὶ ἐὰν τὸ περικάλυμμα τοῦ σωματικοῦ ὑπερνικηθῇ, ἐναργῆς παράστασις τῆς γενικῆς, διὰ τοῦ κόσμου διηκούσης ἀξίας παραμένει ὁρος τῆς ἰδανικῆς ταύτης ἐξάρσεως. Ὁ ἐφήβος προσπελάζει εἰς τὴν ἰδέαν, ἣτις κεῖται δι' αὐτὸν ἐν τῷ μακρυνῷ Ἐπέκεινα, διὰ τοῦ θνητοῦ σκεύους ζωντανοῦ προσώπου, εἰς τὸ ὁποῖον δύναται νὰ προβάλῃ ἑαυτὸν, νὰ κατανοήσῃ (ἐξιδανικεύων) αὐτό, καὶ πρὸς τὸ ὁποῖον δύναται νὰ αἰσθανθῇ συμπάθειαν. Κατὰ κανόνα δὲν γνωρίζει ἀκόμη τὸ εἶδος τῆς ἐξάρσεως, ἡ ὁποία ὀδηγεῖ ὡς ἔκστασις εἰς τὸ ἀσχημάτιστον καὶ ἄν-

είδον, ἀλλὰ μόνον τὴν αὐταπάρνησιν (ἀλλοτρίωσιν ἑαυτοῦ, κένωσιν), ἢ ὅποια ὡς ἔρωσ τείνει νὰ συγχωνεύσῃ αὐτὸν πρὸς τὴν θεαθεῖσαν καὶ ἐξαύλωθεῖσαν εἰκόνα. Τὸ δῶρον τῆς ἀπομαντεύσεως τοῦ θεοῦ ὑπὸ τὴν παρηλλαγμένην ἐσθῆτα τῆς πραγματικότητος, ὁ ὑπατος αὐτός σεβασμός, ἀνήκει μόνον εἰς τὸν ὄριμον καταστάνα. Καὶ τίς ἐξ ἡμῶν γίνεται ποτε παντελῶς ὄριμος;

Ἐάν μετὰ τὰς γενικὰς ταύτας παρατηρήσεις μεταβῶμεν πλέον εἰς τοὺς ἰδιαιτέρους τρόπους τῆς ἐκδηλώσεως τοῦ ἐφηβικοῦ ἔρωτος, δὲν θὰ ἐκπλαγῶμεν διαπιστοῦντες ὅτι οὔτε ἡλικία οὔτε φυσικὸν γένος περιορίζουν αὐτόν. "Ὅπωςδῆποτε φαίνεται ὅτι ἡ διαφορὰ τῆς ἡλικίας σημαίνει κώλυμα ἰσχυρότερον ἢ τὸ ὁμόφυλον. Θὰ ἐμίλησωμεν λοιπὸν κατὰ σειρὰν περὶ τοῦ ὁμοφύλου ἔρωτος μεταξὺ ὁμηλικῶν (1), ἔπειτα περὶ τοῦ μεταξὺ τῶν διαφοροῦ ἡλικίας (2)· μετὰ ταῦτα περὶ ἔρωτος μεταξὺ ὁμηλικῶν διαφοροῦ φύλου (3) καὶ τέλος περὶ τοῦ μεταξὺ διαφοροῦ ἡλικίας καὶ φύλου (4). Πανταχοῦ προϋποθέτομεν ὅτι εἰς πάσας ταύτας τὰς σχέσεις οὐδεμίαν ἐνυπάρχει γενετήσιος διάθεσις, τοῦλάχιστον συνειδητή.

1. Αἱ μεταξὺ ἐφήβων καὶ αἱ μεταξὺ νεανίδων φιλίαι, φέρουν κατὰ κανόνα καὶ ἀκριβῶς προκειμένου περὶ πλουσιωτέρων φύσεων θεμελιώδη ἐρωτικὸν χαρακτῆρα. Ὁ ἐπὶ τοῖς σωματικοῖς προτερήμασι θαυμασμός δημιουργεῖ τὴν γέφυραν, δι' ἧς συναντοῦν ἀλλήλους. Τελεσιουργεῖται βαθμηδὸν ὁμοῦ καὶ τις τῶν ψυχῶν, ἀλλὰ κατ' ἀρχὰς μᾶλλον ἀρμονικῆ τις συνήχησις παρὰ πλήρης κατανόησις. Διότι ἀληθῆς κατανόησις σημαίνει τι πλεον τῆς αἰσθητικῶν χαρακτῆρα φεροῦσης ἐρωτύλου ὄνειροπολήσεως. Ἡ ὑποκειμενικότης τῆς ἐφηβικῆς κατανοήσεως παραμένει στενῶς συνδεδεμένη πρὸς τὸν ἴδιον ψυχικὸν ρυθμόν· ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἄλλου ἐκλέγουν ἐκεῖνα τὰ ἐξιδανικευμένα γνωρίσματα, τὰ ὅποια ἀπαίτοῦν παρ' αὐτῆς. Ὁ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ φιλολογία ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τῆς ὄρμης καὶ τοῦ ὄθους ἐν χρήσει τεχνικὸς ὅρος διὰ τὴν ἰδιόμορφον ταύτην σχέσιν τῶν ψυχῶν εἶναι «συμπάθεια». Θεραπεύουν ἐνθουσιαστικῶς τὴν συμπάθειαν — κυρίως χωρὶς νὰ προαισθάνωνται διατί. Διὰ τοῦτο διακρίνονται αἱ μεταξὺ ἐφήβων σχέσεις αὗται ἀπὸ τῆς μεταξὺ ἀνδρῶν φιλίας. Δὲν λαμβάνουν τὸν ἄλλον ἐν γένει ὅπως εἶναι, ἀλλ' ἐξαίρουν αὐτὸν ὑπερ-